

Nr 1038

Av herr **Dahlén m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 40, med förslag till ändring i regeringsformen, m. m.*

I förevarande proposition framläggs under punkten 2) förslag till ändringar i RF och RO rörande utrikesnämnden och krigsdelegationen. Enligt förslaget skall enkammarriksdagens talman bli självskriven ledamot av utrikesnämnden med vice talman som ersättare. I anslutning härtill föreslås vidare att talmanskonferensens befogenheter i fråga om krigsdelegationen överflyttas till utrikesnämnden.

Av det till propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet framgår, att förslaget helt bygger på ett av grundlagberedningen utarbetat i SOU 1962: 62 framlagt förslag. Beredningens resonemang kan därför läggas till grund för bedömning av frågan i vad mån det framlagda grundlagsförslaget bör föranleda ytterligare författningsändringar.

Grundlagberedningen har till stöd för förslaget att, med utökande av utrikesnämndens ledamotsantal från nio till tio, göra enkammarriksdagens talman till självskriven ledamot av nämnden med vice talman som ersättare bl. a. framhållit följande. Sedan krigsdelegationen år 1965 inrättades har de två talmännen båda tillhört delegationens presidium. Man kan förutsetta att också enkammarriksdagens talman kommer att väljas till delegationens ordförande. Talmannen får därigenom ett särskilt ansvar för riksdagens beredskapsplanering. I fredstid kommer talmannen vidare att ha det främsta ansvaret för riksdagens förbindelser med andra länders parlament. Redan fördenskull måste han vara väl orienterad i utrikespolitiska frågor. Hans uppgift inom beredskapsplaneringen gör att han måste ägna ett särskilt intresse åt den säkerhetspolitiska utvecklingen.

Det av beredningen sålunda förda resonemanget bör leda till vissa grundlagsändringar utöver de i propositionen föreslagna. Konsekvensen synes sålunda bjuda att talmannen också blir självskriven ledamot av krigsdelegationen. Är detta riktigt, bör talmannen vidare bli självskriven ledamot av och ordförande i krigsdelegationens presidium med uppgift att förbereda delegationens verksamhet för den händelse denna skulle komma att träda i riksdagens ställe. Men eftersom detta presidiums sammansättning och arbetsuppgifter ej är reglerade i grundlag utan i riksdagsstadgan, torde de grundläggande reglerna härom böra överflyttas till grundlag.

Enligt grundlagsförslaget skall, såsom ovan nämnts, vidare på utrikesnämnden överflyttas talmanskonferensens uppgifter enligt 50 § andra

stycket RF när det gäller att besluta om att krigsdelegationen i vissa krislägen skall överta riksdagens befogenheter. Som nämndens beslut skall i händelse av krig i princip gälla den mening om vilka de flesta bland de närvarande ledamöterna förenar sig — där så kan ske efter samråd med statsministern. Om riket hotas av omedelbar krigsfara skall krigsdelegationen också — i viss anslutning till 1969 års grundlagsregler — träda i riksdagens ställe, om statsministern och minst sex av nämndens ledamöter är ense därom.

Om vårt land blir krigsskådeplats torde riksdagen som sådan ej kunna sammanträda, varför dess befogenheter måste överflyttas till krigsdelegationen. Enighet om detta förfarande torde kunna förutsättas uppkomma.

Om riket ej är direkt indraget i krig, men ett krigshot kan anses föreligga, kan meningarna däremot mycket väl tänkas vara delade om krigsfaran är så "omedelbar" att förutsättningarna för överflyttande av riksdagens befogenheter på krigsdelegationen är för handen eller ej. Det kan därför vara befogat att för dylikt beslut fordra åtminstone fyra femtedelars majoritet bland de närvarande nämndledamöterna. Däremot kan det från beredskapssynpunkt — särskilt när man betänker att utrikesnämndens ledamöter sannolikt också kommer att vara medlemmar av krigsdelegationen — ej vara lämpligt att uppställa en sträng kvorumregel för sådant besluts fattande. Kravet på fyra femtedelars majoritet bland de närvarande nämndledamöterna bör, jämte statsministerns positiva medverkan, vara till fyllest som konstitutionell garanti mot ett felaktigt beslut.

I propositionen framläggs också förslag till regler om utrikesnämndens sammankallande och ledning — i första hand av talmannen — för här berörda extraordinära förhållanden. I grundlagberedningens betänkande sägs det i denna fråga, att läget kan vara sådant att det ej finns någon som på regeringens vägnar kan ta initiativ till att sammankalla nämnden. I första hand skall därför talmannen sammankalla nämnden och vid förfall för honom vice talman. Sammanträde med nämnden skall emellertid också kunna komma till stånd på initiativ av två ledamöter av nämnden, eftersom såväl talmannen som samtliga vice talmän "på grund av krigshändelse" eller av annan anledning kan komma att vara frånvarande.

Härmed har antytts att grundlagsförslaget bygger på förutsättningen att utrikesnämnden i händelse av ett fientligt angrepp på vårt land vid besluts fattande enligt 50 § andra stycket RF ej är i händerna på fienden. Men denna ståndpunkt bör om möjligt komma till uttryck i själva grundlagstexten. Den bör vidare leda till att det i grundlag anges, att, sedan beslut fattats om att riksdagens befogenheter skall övertas av krigsdelegationen, denna alltid skall kallas till och sammanträda på sådan plats som ej behärskas av fienden. Betydelsen härav framgår omedelbart av bestäm-

melsen i samma grundlagsparagrafs tredje stycke, enligt vilket delegationen tillagts kompetens att i visst extraordinärt läge fatta beslut om riksstyrelsens förande. I en sådan situation, som kan uppkomma vid ett överrumplande angrepp på vårt land, är det av synnerlig vikt, att svenska folket vet vilka personer som enligt grundlagarna är behöriga att utöva de högsta statsfunktionerna till rikets skydd och krigets slutförande.

Flera av de frågor som berörts i det föregående är av den beskaffenheten att det synes naturligt, att motionen remitteras till krigsdelegationens presidium för yttrande innan den sakbehandlas av utskott och kamrar.

På grund av vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen i anledning av punkten 2) i förevarande proposition såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling måtte besluta de författningsändringar som följer av vad i det föregående anförts, samt

att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderliga författningstexter.

Stockholm den 1 april 1970

Olle Dahlén (fp)

Axel Strand (s)

Torsten Bengtson (cp)

Gösta Bohman (m)
